

İNTES GENÇ YÖNETİCİLER GRUBU

**LİBYA
ÜLKE RAPORU**

Ankara • 2006

TARİHİ	7
1. ÜLKE PROFİLİ	9
1.1. Genel Profil.....	9
1.2. Halk.....	11
1.3. Yönetim	12
1.4. Ekonomi.....	13
1.4.1. Temel Ekonomik Göstergeler	13
1.5. Ulaştırma	15
1.5.1.Karayolları	15
1.5.2.Boru Hatları	15
1.5.3.Demiryolları	16
1.5.4. Limanlar	16
1.5.5. Havaalanları	16
2.GENEL EKONOMİK YAPI.....	17
3. ÜLKENİN EKONOMİK ALTYAPISI	19
3.1. Mali Altyapı	19
3.1.1. Vergi Türleri, Bunların Miktar Ve Dönemleri	19
3.1.2.Gümrük Vergisi.....	21
3.1.3. Kambiyo Sistemi	21
3.1.4. Bankacılık	21
3.2. Para Transferi	21
3.3. Teminat Mektubu	22
3.4. Yabancı sermaye	23
4. TÜRKİYE İLE İLİŞKİLER	25
4.1. Türkiye ile İkili Anlaşmalar.....	25
4.2. Türkiye ile Dış Ticaret.....	27
4.2.1. İkili Ticaret Verileri	27
4.3. Başlıca Ticaret Ürünleri.....	28
4.3.1 Libya'ya İhracatımızda Başlıca Ürünler	28
4.3.2. Libya'dan İthalatımızda Başlıca Ürünler	29
5.İNŞAAT SEKTÖRÜNÜN DURUMU	31
5.1.Kamu İhaleleri	31
5.2. Projelerin Finansman Durumu	31
5.3. Hakediş Ödeme Biçim Ve Süresi.....	32

5.4. Kamunun Sektöre Ayırdığı Yıllık Bütçe :	33
5.5. İdareler Ve Yatırımcı Kuruluşlar	33
5.6. Yatırım Yapılan Projelerin Ortalama Keşif Tutarı	33
5.7. Rakipler	33
5.7.1. Yerel Firmalar	33
5.7.2. Yabancı Firmalar	34
5.7.3. Yerel Firmalar İle Ortaklık	34
5.8. Ülkenin Yatırım Programı	34
5.8.1. Yatırım Yapılan Baskın Proje Türleri	35
5.8.2. Gelecekte İhale Edilmesi Muhtemel Projeler	35
5.9. Sigorta Koşulları (Makina, Teçhizat Ve Malzeme)	36
5.10. İşçi İstihdam Koşulları	36
5.10.1. Ulusal Libya İşçisi İstihdamı	36
5.10.2. Libya’da Türk İşçi İstihdamı	37
5.10.3. Libya’da Yabancı İşçi İle Çalışma	37
5.10.4. Çalışma İzni Ve Sağlık Karnesi Maliyetleri	38
5.10.5. Ülkede Uygulanan Personel Maaşları	38
5.10.6. Sosyal Güvenlik İçin Ödenen Sigorta Maliyetleri	38
5.11. Enerji Fiyatları	39
5.12. Malzeme Fiyatları Ve Temin Koşulları	39
5.12.1. Yerli Pazardan Malzeme Temini	40
5.12.2. Türkiye’den Malzeme İthalı	40
5.12.3. Ülkelerden Malzeme İthalı	40
5.13. Ülkede İş üstlenme ve Ofis Açma Şartları Ve Maliyetleri	40
5.14. Taşeron Ve Kiralık Makine Temin Durumu	42
5.15. Lojistik İmkanları	42
5.16. İnşaatlarda Uygulanan Kalite Yönetimi Standartları Ve Masrafları	42
5.17. Siyasi İlişkilerin Rolü	42

6. TÜRK MÜTEAHHİTLİK SEKTÖRÜNÜN LIBYA’DAKİ DURUMU.....43

6.1. Türk Müteahhitlerinin Sahip Olduğu Avantajlar	44
6.2. Dezavantajlar	44
6.3. Güvenlik Sorunu	45
6.4. Türk Müteahhidine Tavsiyeler	45
6.5. Ülkede Yer Alan Türk Müşavirlik Firmaları ve Yaptıkları Projeler	46

7. LIBYA ’DAN VİZE ALMAK İÇİN GEREKLİ BELGELER.....46

7.1. Ücretli Çalışan Olarak Libya Vizesi Almak İçin Gerekli Olan Belgeler	46
7.2. Şirket Sahibi Olarak Libya Vizesi Almak İçin Gerekli Olan Belgeler	47
7.3. Öğrenci Olarak Libya Vizesi Almak İçin Gerekli Olan Belgeler	47
7.4. Emekli Olarak Libya Vizesi Almak İçin Gerekli Olan Belgeler	48

TARİH

Bazı küçük emirlikler dışında 20. yüzyıla kadar Libya topraklarına özel bir devlet kurulmamıştır. Bunun sebebi bu toprakların genelinin çöl olması ve nüfus yoğunluğunun oldukça az olmasıdır. Ancak Libya toprakları daha Hz. Osman (r.a.) döneminde fethedilerek İslâm devletinin topraklarına katılarak İfrikiyye eyaletine bağlandı. 800 yılına kadar Libya hilafete bağlı kaldı. Bu tarihten sonra batıdaki Trablusgarb Bölgesi'ne Aglebiler hâkim oldular. Doğudaki Bingazi Bölgesi ise hilafete bağlı Mısır Eyaleti'nin hâkimiyetinde kaldı. Sonraki dönemlerde Trablusgarb Bölgesi'ne Fatimiler, Ziriler, Murabıtlar, Muvahhidler ve Hafisiler hâkim oldular. Hafisilerin hâkim oldukları dönemde bölgede yine Hafsilere bağlı bazı küçük emirlikler kurulmuştur. Bunlardan birincisi Amiroğulları (1324 - 1400)'dir. Yine aynı dönemde batı kesimde Kadioğulları emirliği kurulmuştur. Bingazi bölgesi önce Mısır eyaletinin, sonra Eyyubilerin, sonra da Fatimilerin dağılmasına kadar onların elinde kaldı. Fatimilerden sonra Bingazi'ye Memlûkler hâkim oldu.

16. yüzyılın başlarında Bingazi Bölgesi Osmanlıların eline geçti. Trablusgarb Bölgesi'ne ise Hafisiler'den sonra 1510 - 1551 yılları arasında İspanyollarla Malta Şövalyeleri hâkim oldular. 1551'de Osmanlı Paşası Turgut Reis Trablusgarb Bölgesi'ni de ele geçirdiğinde Libya topraklarının tamamı Osmanlıların eline geçmiş oldu. Osmanlılar Libya'ya ayrı bir eyalet statüsü verdiler ve İtalyanların işgaline kadar Libya'nın bu statüsü devam etti.

İtalyanlar Libya'yı 4 Ekim 1911 tarihinde işgal ettiler. Ancak İtalyan işgalciler kıyı bölgeleri ellerine geçirdilerse de iç bölgelerde şiddetli bir direnişle karşılaştıklarından buralarda ilerleyemediler. Bu direnişte o zaman Libya'da yaygın olan Senusilerin önemli etkinlikleri olmuştur. Senusi tarikatının mensupları Osmanlı Paşası Fuad Paşa'yla işbirliği yaparak işgalci kuvvetlere karşı direndiler. İtalyanlar tarafından yenilemeyen Fuad Paşa, Mondros Anlaşması gereğince 1919'da Babı Ali'nin emriyle Libya'dan çekilmek zorunda kaldı. Ancak Senusi şeyhleri bağımsızlık mücadelelerini sürdürdüler. Senusilerin mücadeleleri otuz yıl sürdü. Libya'nın tamamı ancak Mussolini döneminde ve uzun süren askeri operasyonlar sonunda İtalya'ya bağlanabildi.

II. Dünya Savaşı sırasında Ocak 1943'te Libya müttefik kuvvetler tarafından ele geçirilerek İtalyan'lar Libya topraklarından çıkarıldı. Bundan sonra Trablusgarb ve Bingazi Bölgeleri İngilizlerin, Fizan Bölgesi de Fransızların idaresine geçti. Öte yandan Senusi Emirleri'nden İdris Es-Senusi Libya halkını yeniden bağımsızlık mücadelesine çağırdı ve bu mücadeleyi organize etmeye başladı. 24 Aralık 1951'de de Libya'nın bağımsızlığını ilan etti. BM de 1 Ocak 1952'den itibaren Libya'nın bağımsızlığını kabul etti.

Bağımsızlık sonrasında İdris Es-Senusi kral ilan edildi. İdris es-Senusi'nin idaresi 1 Eylül 1969'a kadar devam etti. Bu tarihte şimdiki devlet başkanı Muammer El-Kaddafi'nin öncülüğünde gerçekleştirilen askeri darbeyle Es-Senusi'nin idaresine son verildi. Kısa süre sonra ülkenin başına geçen Kaddafi, hala devlet başkanıdır.

ÜLKE PROFİLİ

1. Ülke Profili

1.1. Genel Profil

a. Ülkenin Yeri: Kuzey Afrika ülkelerinden olan Libya kuzeyden Akdeniz, doğudan Mısır, güneydoğudan Sudan, güneyden Çad ve Nijer, batıdan Cezayir ve Tunus ile çevrilidir

b. Yüzölçümü : 1.775.500 km²

c. Coğrafi Koordinatları : 25 00 N, 17 00 E

d. Sınır Komşuları: Cezayir 982 km, Çad 1.055 km, Mısır 1.115 km, Nijerya 354 km, Sudan 383 km, Tunus 459 km

e. Sahil Uzunluğu : 1,770 km

f. İklim : Libya iklimi yükseklik ve denize yakınlık bakımından çeşitlilik arz eder. Fakat genel olarak ülke, çöl ikliminin tesiri altındadır. Yazları oldukça sıcak ve kurak, kışları çoğunlukla ılık ve az yağışlı geçer. Bu yağışlar, birkaç haftayı bulmaz. Bahar aylarında güneyden esen Ghibli rüzgârı, Sahranın kavurucu sıcaklığını kuzeye doğru taşır.

Kıyı bölgelerde Akdeniz iklimi ve kıyıya yakın ve paralel uzanan yaylalarda yüksek ova iklimi hüküm sürer. Libya'da genel olarak yıllık sıcaklık ortalaması kışın 15°C ve yazın 38°C civarındadır. Bugüne kadar en fazla (rekor seviyede)

sıcaklık, 1922 yılında Aziziye Bölgesi'nde 58°C olmuştur. Yıllık yağış ortalaması Trablus'ta 400 mm, Sirenaik'de 500 mm'dir.

g. Genel Topografya ve Bitki Örtüsü: Kuzey yükseltiler, çoğunlukla üzüm bağları ve meyve bahçeleri ile kaplı iken, güney bölgelerde koruluklar, bodur çalılar ve otlara rastlanır. Daha güneyde ise bu bitki örtüsü de bulunmaz ve kavurucu sıcaklığın getirdiği yarı yarıya çatlamış çöl toprakları mevcuttur. Trablus Bölgesi, tarım ürünleri bakımından en fazla verimin alındığı vahalara sahiptir. Kıyı ile Nefusa Dağı arasında yer alan Gefera Ovası umumiyetle ağaçlık bölge olup, verimli topraklara sahiptir. Çöllerin bol olduğu Fizan Bölgesi'nde ise yer yer görülen vahalar sadece hurma ağacı yetiştirilmesine imkan verir.

h. Başlıca Doğal Kaynakları: Libya'nın en önemli doğal kaynakları ekonominin önemli bir bölümüne hükmeden doğal gaz ve petroldür. 2005 hesaplarına göre petrol rezervleri 39 milyar varil ve doğal gaz rezervleri 52 trilyon cm³ olmuştur. Diğer önemli doğal kaynakları alçıtaşı, kireçtaşı, deniz tuzu, potas ve natronudur.

ı. Toplam Tarım Alanları: Libya toprakların % 1,03 ü işlenebilir tarıma elverişli arazi durumundadır.

Daimi Ekinler: %0

Otlaklar: %8

Ormanlar ve Ormanlık Arazi: %0

Diğer: %91

Sulamalı Tarım Alanları: 4.700 km²

i. Yer Hareketleri ve Çevresel Faktörler: Ülkede sınırlı su kaynakları ve çölleşme iki önemli çevresel faktör durumundadır. Ülkenin tarıma elverişli alanlarında yıllık ortalama yağış yalnızca 200-600 milimetre arasındadır. "Büyük Suni Nehir Projesi" (Great Man Made River/ GAMMRA) su ihtiyacına çözüm getirmek amacıyla üretilmiştir.

1.2. Halk

a. Nüfus : Amerikan hükümetinin hesaplamasına göre 2004 yılında ülke nüfusu 5.631.585 olarak belirlenmiştir. (Libya'da yaşayan Saharan Afrikalıların da içermektedir.) 2004 Libya nüfus sayımına göre ise 5.882.667 olarak hesaplanmıştır .

b. Nüfus Artış Hızı : 2004 yılında nüfus artış hızı yüzde 2,4 olmuştur.

c. Demografi : Libya ülkemiz gibi genç bir nüfusa sahiptir. Nüfusun yüzde 50'si 15 yaşın altındadır. Sadece nüfusun yüzde 0,95'i 65 yaşın üzerindedir. 2004 hesaplamalarına göre doğurma oranı binde 27,2 ve ölüm oranı binde 3,5'dir. Her kadın ortalama olarak 3,5 bebek dünyaya getirmektedir. Ortalama yaşam beklentisi 76,3 yıl olup, bu oran erkeklerde 74,1 kadınlarda 78,6 yıldır.

d. Okuma Yazma Oranı : Libya'da eğitim ücretsizdir ve devlet tekelindedir. Devlet kontrolü dışında eğitim öğretime izin verilmez. İlkokula 6 yaşında başlanır, 6 yıl sürer. Aynı şekilde orta öğretim (ortaokul ve lise) de 6 yıl sürer. 3000 ilkokul, 1600 genel ortaöğretim kurumu, 200 mesleki ortaöğretim kurumu bulunmaktadır. Libya'nın 6 üniversitesi, 7 yüksek okulu, 2 araştırma enstitüsü mevcuttur. Ayrıca çok sayıda meslek yüksek okulu bulunmaktadır. Bu ülkede üniversite çağındaki gençlerin % 10'u üniversiteye kayıt yaptırmaktadır. Okuma yazma bilenlerin oranı da % 64'tür.

e. Etnik Gruplar : Libya nüfusunun % 92'sini Araplar oluşturur. Arapların % 99'dan fazlası Müslüman'dır. Araplardan sonra % 3 orana sahip olan Berberiler gelir. Berberilerin tamamı Müslümandır. Kalan nüfusu Kulaflılar (% 2), Tebular (% 1'den az), Beriler (% 1'den az), Avrupa asıllı Hıristiyanlar (% 1'den az), Yahudiler (% 1'den az) gibi etnik unsurlar oluşturmaktadır. Kulaflıların, Tebuların ve Berilerin tamamı Müslümandır.

f. Dinler : Resmi din İslam'dır. Halkın % 99'u Müslümandır. Müslümanların büyük çoğunluğu Sünnidir. Az sayıda Hariciyye mezhebinin bir kolu olan İbadiye mezhebi mensubu bulunmaktadır. Sünnilerin çoğunluğu Malikidir. Az sayıda da Hanefi ve Şafii vardır. Yüzde 1'lik nüfusu da işgal döneminde bu ülkeye yerleştirilmiş olan Avrupalı Hıristiyanlarla, yerli Yahudiler oluşturmaktadır. Libya Yahudilerin % 90'dan fazlası İsrail'e nakledilmiştir.

g. Diller: Resmi dil Arapça'dır. Halkın çoğunluğu da Arapça konuşmaktadır. Bunun yanı sıra Berberice başta olmak üzere bazı etnik diller de konuşulmaktadır.

1.3. Yönetim

a. Ülkenin Resmi Adı : Great Socialist People's Libyan Arab Jamahiriya/Libya Arap Sosyalist Halk Cemahiriyesi

b. Yönetim Şekli : Cumhuriyet ile yönetilmektedir.

Ülkede Kaddafi'nin gücü ağırlıktadır.

Devlet şekli Cemahiriye-Halkların Cumhuriyeti olarak açıklanmaktadır. Ülke 1977 yılından bu yana Lider Kaddafi tarafından yazılan "Yeşil Kitap" ta belirtildiği şekilde, kaynağını islamiyet, sosyalizm ve kabile yaşamından alan "Üçüncü Evrensel Teori"nin genel çerçevesini çizdiği bir yönetim şekline sahiptir. Piramid şeklinde bir idari yapılanması olan Libya, en küçük idari birim olan 1500 mahalleye ayrılmıştır. Her mahalle kendi yasama (temel halk kongresi) ve yürütme (Halk Kongresi) güçlerine sahiptir. Mahalleler yine yasama ve yürütme güçlerine ve kendi bütçesine sahip 26 Klent Konseyi'ne bağlıdır. 2000 yılında kurulan Kent Konseyleri doğrudan Bakanlara bağlı olarak çalışmaktadır.

Üyeleri Temel Halk Kongreleri ve Halk Komiteleri Sekreterlerinden oluşan Genel Halk Kongresi en yüksek yasama organıdır ve yılda iki defa toplanmaktadır. Ülkede politik parti bulunmamaktadır. Yürütme erkini oluşturan Bakanlar doğrudan Devlet Başkanı tarafından atanmaktadır. Devlet Başkanı Albay Kaddafi 1969 yılında yapılan askeri bir darbenin ardından yönetime gelmiştir.

Libya Devrim Konseyi; Devlet Başkanı dahil olmak üzere, dört asker üyeden oluşmakta ve en yüksek yönetim birimini temsil etmektedir. Ülke yönetimine ilişkin genel ilkeleri belirleyen Anayasa " Constitutional Proclamation" ise 11 Aralık 1969'da ilan edilmiştir.

c. Başkenti : Trablusgarb (Batı Trablus) /Tripoli

d. Diğer Şehirler : Bingazi, Missuruta, Zaviya, Tobruk, Gharian, El Bde, Derna, Sebha, Sirte ve Al Khoms

e. Liman Şehirleri : Trablus, Bingazi, Missuruta, Derne, Tobruk, Brega, Khoms, Zwara, Siret

f. Anayasa : 11 Aralık 1969, 2 Mart 1977

g. Devlet Başkanı : Muammera Kaddafi

1.4. Ekonomi

a. Temel Ekonomik Göstergeler :

Gayri Safi Milli Hasıla : 48,19 milyar Dolar (2005)

Büyüme Oranı: % 8,5 (2005)

Kişi Başına Düşen Milli Gelir : 8400 Dolar (2005)

Sektörlerin GSMH İçerisindeki Ağırlıklı Dağılımı :

Tarım % 7,6

Sanayi % 49,9

Hizmetler % 42,5

Tarımsal Ürünler : Buğday, arpa, zeytin, turunçgiller, sebze, soya fasulyesi

Sanayi Ürünleri : Petrol, demir, çelik, gıda üretimi, tekstil, el ve sanat ürünleri, çimento

İşgücü : 1.640.000 kişi.

İşgücünün Ağırlıklı Dağılımı:

Tarım % 17

Sanayi % 29

Hizmetler % 54

İşsizlik Oranı : % 30 (2005)

Enflasyon Oranı: % 1 (2005)

Bütçe Gelirleri: 25,34 milyar Dolar.

Bütçe Harcamaları: 5,6 milyar Dolarlık sermaye harcamaları dahil 15,47 milyar Dolar.

Kamu borçları /GSMH oranı : % 8

Elektrik Üretimi : 14,4 milyar kilovatsaat (2003),

Elektrik Tüketimi : 13,39 milyar kilovat saat (2003)

Petrol Üretimi :643 bbl/gün

Petrol Tüketimi :236. 000 bbl/ gün

Doğal Gaz Üretimi : 6,18 milyar m³

Doğal Gaz Tüketimi :5,41 milyar m³

Doğal Gaz İhracatı :770 milyon m³

Doğal Gaz İthalatı : 0 m³

Ülkenin Dış Ticaret Politikası

Libya'da ticareti büyük ölçüde etkileyecek ithalat ve miktar kısıtlamaları yoktur. Resmi kurla ithal edilen malların ihracı yasak olduğu gibi, girdileri resmi kurdan ithal edilerek üretilen malların ihracı da ya izne tabi ya da ihracat yapacaklara uygulanan satış fiyatından yapılmaktadır.

Libya piyasasında fiyatların düşük olması, komşu ülkelere mal kaçırılmasını teşvik etmekte ve bu işin önüne geçme çabaları gümrüklerde bezginlik verici denetimlereneden olmaktadır. Bu amaçla, sınır ticareti kontrol altına alınmış, pek çok malda ithal ikamesi hedeflenmiş ve maksadı gerçekleştirmek için sanayide büyük yatırımlar planlanmıştır. (izto.org.tr)

Denge : 14,44 milyar Dolar (2005),

İhracat : 30,79 milyar Dolar (2005),

İhracat Ortağı Ülkeler : İtalya %37, Almanya %16,6, İspanya %11,9, Türkiye %7,1, Fransa %6,2, (2004)

İthalat : 10,82 milyar

İthalat Ortağı Ülkeler : İtalya %25,5, Almanya %11, Kuzey Kore %6,1, İngiltere %5,4, Tunus %4,87, Türkiye %4,6 (2004)

Dış Borç : 4.267 milyar Dolar

Para Birimi ve Değeri : Libya Dinarı

Libya Dinarının Dolar/EURO Karşısındaki Değeri :

1.3 LYD (2005),

1.305 LYD (2004)

1.2929 LYD (2003)

1.2707 LYD (2002)

0.6051 LYD (2001)

1 Euro: 1,6 LYD

1.5. Ulaştırma

a. Karayolları

Libya'nın yol ağı uzunluğu 1978'den bu yana genişletilmektedir. Libya'daki 8.800 km uzunluğundaki yol ağının yarısı kaldırımla döşenmişti. 1985 yılına gelindiğinde Libya'da 23.000 ile 25.600 kilometre arasında uzunluğa sahip kaldırımlı yollar vardı.Kaldırımla kaplanmış yollar Al Kufrah,Marzuq ve Sabha'nın kuzey ve güney vahalarında bulunmaktaydı.1990 yılında Libya tahmini 47.950 km'si kaldırımla kaplı toplam 83.200 kilometre uzunluğunda yol ağına sahipti.

Bu yollar uzak yerleşim yerlerinin izolasyonunun sona ermesinde çok etkili olmuştur. Özellikle,çöl vahalarındaki tarımsal projeler, bu yolların ürün pazarlamasından faydalanmıştır.

Ulusal Genel Şirket tüm yol yapım ve bakımı ile ilgilenmektedir.Libya'daki anayol 1.822 kilometre olan ulusal sahil yoludur.Bu yol Tunus sınırından Mısır sınırına kadardır ve Tripoli ve Benghazi boyunca geçer. Libya'nın yollarının yaklaşık üçte ikisi asfalt yoldur ya da ziftle elden geçirilmiştir.1970'ler ve 1980'ler boyunca Libya'daki taşıt sayısı artmıştır.1985'de 313.000 otomobil ve traktör ve yaklaşık 70.000 otobüsün kaydı yapılmıştır.

b. Boru Hatları

Libya 2004 yılı itibariyle 225 kilometre kondansat (yoğusku) boru hattı, 3611 kilometre gaz boru hattına ve 7252 kilometre petrol boru hattına sahiptir.

c. Demiryolları : 1965'den beri Libya'da hiçbir demiryolu çalışmamaktaydı. Yeni teşkil edilen Demiryolları Kurulu 2000 yılında 750 personeliyle Çin Sivil Mühendislik Yapı Ortaklığı ile 477 Milyon Dolarlık bir anlaşma imzaladı ve Libya'da ulusal bir demiryolu sistemi yapımı planının ilk evresini başlatmış oldu. Anlaşmanın içeriği Tunus ve Kuzey Batı Libya arasındaki sınır noktası olan Ras Ajdir'den Tropoli'ye kadar 16 istasyonlu 163 kilometrelik bir demiryolu inşa edilmesi planlanmıştır.

d. Limanlar: Libya çok uzun limanlara sahiptir ve Benghazi, Al Khums, Marsa al Burayqah, Marsa al Brega, Marsa al Hariqah, Misratak, Ras Lanuf, El Sider, Tobruk, Tripoli ve Zuetina gibi limanlar petrol terminali olarak kullanılmaktadır. 2004'de Tripoli'deki limanın kapasitesi büyütüldü. Libya, ticaret filosunu geliştirmek için, 1970'lerin ortalarında gemi kazancı programına başladı. Fakat dünya çapındaki rekabeti hesaba katmadı ve 1977'de toplam tonajının yüzde 70'i sonuç vermedi. Libya 1985'de tankerlerinin bir kısmını satıp 14 tane petrol tankeri ve 18 tane kargo gemisi satın aldı. 1997'de ticaret filosu 11 petrol, 2 gaz ve 4 ürün tankerinden oluşmaktaydı. 2002 yılında bir kargo gemisi 25 mürettebatıyla battı. Daha sonra, Libya Hükümeti 32 tane yeni gemi almak için 10 milyar Doları; harcanacağını bildirdi.

e. Havaalanları: Libya 132 tane kullanılabilir havaalanına sahiptir ve bunlardan 57 tanesinin daimi pisti vardır. 4 tane uluslararası havalimanı vardır: Tripoli Uluslararası Havalimanı (Tripoli'ye 34 kilometre); Benina Havalimanı (Benghazi'ye 19 kilometre); Sabha Havalimanı ve Misratak Havalimanı. Ayrıca Ghat, Ghadamis, Al Kufrah, Marsa al Burayqah, Tobruk'daki küçük havaalanları gibi 10 tane daha havaalanı vardır.

Birleşmiş Milletlerin Libya'ya karşı tutumundan 1992 ve 1999 yılları arasındaki uçuşlar yasaklanmıştır ve havacılık kötüye gitmiştir. Bu süre zarfında bir çok Libya uçağı seferden kaldırılmıştır. Havaalanı altyapı sistemini ve hava trafik kontrolü ağını geliştirmek için 2001 yılı ortalarında 800 milyon Dolarlık bir program onaylanmıştır. 2003 Eylül ayında Birleşmiş Milletlerin önleminin 2004 Şubat ayında uçuş yasağının ve 2004 Nisan ayında Libya'ya karşı olan ticari yasağın kalkmasından beri 20'den fazla havayolu şirketi yeniden Libya'ya uçmaya başladı.

2.Genel Ekonomik Yapı

1961 yılına kadar dünyanın en fakir ülkelerinden biri olan Libya’da petrol ihracı ile birlikte bilhassa 1980’li yılların başında kişi başına düşen milli gelir Suudi Arabistan’dan daha fazla idi. Libya ekonomisi ülke üretiminin temelini teşkil eden hidrokarbon üretimine bağımlı bir gelişme göstermektedir. İhracat gelirinin yüzde 95’i ve Gayri Safi Milli Hâsıla’nın yüzde 30’unu hidrokarbon sektörü sağlamaktadır. İmalat sanayi ve tarım sektörü yüzde 5-10’nu teşkil etmektedir. Ülke nüfusunun çoğu Akdeniz sahilinde yaşamakta ve tarımla uğraşmaktadır. Tarım sektörü aktif işgücünün yüzde 13’ünü istihdam etmektedir.

1988 yılında liberalleşmeye doğru adımlar atılmasıyla tarım, sanayi ve ticarete küçük çapta girişimlere izin verildi. 1992 yılı Eylül ayında çıkan özelleştirme yasası ile özel sektörün ekonomiye katkısı sağlandı. Buna karşılık, hükümet, özel sektörü kontrol altında tutmak, fahiş fiyat artışlarını ve karaborsayı önlemek için kurulan “Temizlik Komiteleri” vasıtası ile çok sayıda özel işyerini kurallara uymadığı gerekçesiyle kapatmıştır. Hidrokarbon sektörü, Missurata Demir Çelik kompleksi, ODAC ve Büyük Sun’i Nehir Projesi (GAMMRA) gibi sanayi projeleri, bazı tarım projeleri ile sağlık ve eğitim hizmetleri özelleştirme kapsamı dışında tutuldu.

Büyük 1 Eylül Devrimi ile birlikte kalkınma programları yeniden gözden geçirilmiş ve öncelikli olarak tarımda kendine yeterlilik, ağır sanayinin geliştirilmesi ve üretim kapasitesinin artırılması, konut ve sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi hedeflenmiş, Libya mevcut sanayi projelerinin finansmanını ülke kaynaklarından karşılamayı amaçlamış ve dış kredi sağlama yerine projelerin yapımını üstlenen firmaların alacaklarını geciktirmeyi tercih etmiştir. Libya’nın ekonomik ve mali durumu, Birleşmiş Milletlerin ekonomik yaptırımları ve petrol fiyatlarındaki düşmeye bağlı olarak menfi yönde etkilenmiştir. Nitekim 1997 yılında dış ticaret dengesi 4,5 milyar Dolar dolayında fazlalık göstermekte iken 1999 yılında dış ticaret dengesi 3,3 milyar Dolara gerilemiştir. Dış ticaret açığı nedeniyle yatırım harcamaları ve ithalatta kısıtlamalar olmuştur.

Libya, Yatırımları Koruma Kanunu ve Yabancı Sermaye’yi Teşvik Kanunu ile Arap ülkeleri ile ekonomik ve ticari ilişkiler geliştirme amacıyla serbest bölge kurulmasına ilişkin kanunu kabul etmiştir.

Libya ekonomisinde 1969 Devrimi’nden ve özellikle 1977’de ilan edilen

“Cemahriye” düzeninin uygulanmasından itibaren sosyalizm benzeri merkeziyetçi ve devletçi bir sistem egemen olmuştur. Ancak, Cemahriye düzeninin öngördüğü, işçi işveren ayrımının ve kâr kavramının kaldırılması ve böylelikle parayla alışverişin yerini takas usulünün alması gibi ütöpik hedefler gerçekleştirilememiş. Bu nedenle Libya, benzer sistemleri uygulamaya çalışan ülkelerde yaşanan sorunlarla yüz yüze gelmiştir. 1998 yılından itibaren kontrollü bir biçimde özel ticaret izni verilmesine başlanmıştır.

Petrol Libya'nın en önemli kaynağıdır. Bütçe gelirinun yüzde 95'i petrolden elde edilmektedir. Bu durum tabiatıyla ülke ekonomisinin petrol fiyatlarının dünya piyasalarındaki dalgalanmalarından ciddi şekilde etkilenmesine neden olmaktadır.

Libya yönetimi, ülkenin sadece yüzde 1,2 sini oluşturan yaklaşık 20.000 km² büyüklüğündeki ekilebilir arazide sulama projelerine ve içme suyu tedarikine büyük önem vermektedir. Demir, çelik ve çimento dışında sanayi sektörü gelişmemiştir. Çok sayıda kurulmuş fabrika vardır; ancak çok randımsız olarak çalıştırılmaktadır. Turizm potansiyeli bulunmakla birlikte, tesis sayısı alt yapı ve işletmecilikte yetersizdir.

1998 – 1999 yıllarında yaşanan sosyo ekonomik zorlukların ardından ithalatın kısıtlanması, üretimde verimliliğin ve vergi gelirlerinin artırılması, kamu şirketlerinin halka açılması, atıl durumda bulunan turizm sektörünün canlandırılması ve fiyatların kontrolü amacıyla bazı tedbirler alınmıştır. Ancak özellikle dar gelirli gruplar ile ticaretle uğraşanların tepkileri üzerine söz konu tedbirler tam olarak uygulanmamıştır. Yabancıların gelip, kurduğu ortaklıklarda da genelde yabancı iş gücü çalıştırılmaktadır.

1998 yılından itibaren ekonomide görel bir serbestleşme sağlanmış; ancak serbestleşme uygulamalarından sonra toplumdaki gelir farklılıklarının ve bundan duyulan rahatsızlıkların arttığı gözlemlenmiş, özellikle gençler arasında işsizlik oranı yükselmiştir.

BM yaptırımlarının 2004 yılında askıya alınmasıyla, petrol üretim ve dolun tesislerinin onarım ve yenilenmesi önündeki engeller ile petrol arama çalışmalarında kullanılan donanımların dışalımına ilişkin yasalar kaldırılmıştır.

ÜLKENİN MALİ VE TİCARİ ALT YAPISI

3. Ülkenin Ekonomik Altyapısı

3.1. Mali Altyapı

Libya’da mali yıl, 1 Ocak - 31 Aralık tarihlerini kapsamaktadır. Vergiye esas matrah, yıllık olarak belirlenmektedir. Beyannameler temmuz ayı içerisinde verilmektedir.

Ülkemizden farklı olarak, inşaat sektöründe gelire esas matrah tutarı yıllara sari olarak verilmemektedir. İnşaat sektöründe de beyannameler yıllık olarak verilmektedir.

Vergi, yurt dışından gelen ürünlerde dahil toplam satışlar üzerinden ödenmektedir.

3.1.1. Vergi Türleri, Bunların Miktar Ve Dönemleri

Vergi Sisteminde 2003 yılı sonrasında iyileştirmeye gidilmiştir. Libya’da faaliyet gösteren yabancı firmaların şubelerinin yükümlü olduğu başlıca vergi türleri :

Başlıca Ücretler üzerinden alınan vergiler:

Kurumlar Vergisi

Cihad Vergisi

Damga Vergisi’dir.

Vergi sisteminde iyileştirmeye gidilmeden önce ağır vergi yükümlülüğü vardı. Beyan edilen gelirlerin yüzde 60'ı vergiye tabi idi. Ayrıca Filistin'e yardım amaçlı yüzde 3'de "cihat vergisi" ödemek suretiyle toplamda yüzde 63 oranında vergi yükümlülüğü bulunmaktaydı.

01.01.2004 tarihinden itibaren vergi oranlarında iyileştirmeye gidilmiştir. Vergi oranları dilimlere ayrılmıştır.

Dilimler şu şekilde belirlenmiştir:

Gelir (Dinar)	Veri Oranı
200.000	yüzde 15,
200.000–300.000	yüzde 20,
300.000–500.000	yüzde 25,
500.000–1.000.000	yüzde 30,
1.000.000 1.500.000	yüzde 35,
1.500.000 yukarısı	yüzde 40

olarak belirlenmiştir.

Vergiye esas matrah belirlendikten sonra söz konusu tutar, dört eşit taksitle ödenmektedir.

Libya'da bütün sözleşmeler, vergi dairesi tasdikine tabiidir. Vergi dairesine onaylatılan sözleşmelerin, bedellerinin hepsi 60 gün içerisinde Maliye Bakanlığı'na tescil ettirilmelidir. Bu sözleşmelerin yüzde 2'si oranında vergilendirilmesi zorunludur. Ödenen yüzde 2 tescil vergisi üzerinden yüzde 0,5 oranında damga vergisi alınmaktadır. Ayrıca yüzde 0,5 oranında harç ödenmektedir. Böylece işin daha başlangıcında elde edilen gelirler, vergi dairesinde kayıt altına alınmaktadır.

Sonuç olarak ülkede vergi ödenmesi oldukça düzenlidir. Her istihkak, vergi dairesinin onayından geçmektedir.

Yeni sistemde de yabancı şirketler, kurumlar vergisine ilaveten, 1970/44 kanun uyarınca yüzde 4 oranında cihat vergisi ödemekle yükümlüdür. Kişisel gelir üzerinden de yüzde 3 cihat vergisi ödemeye devam edilmektedir. Özetle maksimum yüzde 44 gelir vergisi ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır.

Bazı özellikli işlerde vergi muafiyetleri bulunmaktadır. Bu işlerde kazanç durumunda sadece beyanname verilmekte; ancak vergi ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Katma Değer Vergisi ve Tüketim Vergisi diğer vergi türlerindedir. İnşaat malzemelerinin çoğu tüketim vergisine tabiidir. Bu vergi oranı bazı durumlarda yüzde 50'leri geçebilmektedir.

İdareye direkt mal satıldığı takdirde vergi muafiyeti bulunmaktadır.

3.1.2. Gümrük Vergisi

Libya'da önceki dönemlerde gümrükler çok yüksekti. 2005 yılının Ağustos ayından itibaren ülkedeki gümrükler kaldırılmıştır. Dışardan gelen makine, teçhizat gibi malzemelerde gümrük ödenmemektedir. Sadece gümrüklerde gümrük masrafı adı altında yüzde 4 sabit komisyon alınmaktadır.

3.1.3. Kambiyo Sistemi

Libya Dinarı konvertibilitesinde sorun yoktur. Serbest piyasada paralar rahatlıkla bozdurulabilmektedir. Serbest piyasa kuru ile resmi kur arasındaki fark yalnızca yaklaşık iki sent kadardır.

3.1.4. Bankacılık

Ülkede henüz gelişmiş, yeterli bir bankacılık sistemi yoktur. Sadece Merkez Bankası, altı ticari devlet bankası, çeşitli özel sektör bankaları ile kalkınma bankalarından oluşmaktadır. Ticari devlet bankaları; Canahiriye (Cumhuriye) Bankası, Ulusal Ticaret Bankası, Sahara Bankası, Umma Bankası, Libya Arap Dış Bankası, Wadha Bankası'dır. Sahara, Umma ve Wadha Bankalarının özelleştirilme süreci başlamıştır.

Ülkede yerli bankaların hakimiyeti bulunmaktadır. Ancak yabancı sermayeli bankaların henüz resmiyet kazanmamakla birlikte, şube açmalarına olanak sağlanmıştır. Bankacılık sistemi devletin tekelinde bulunmaktadır. Teminatlar bakımından North African Bank yabancı bankalara tercih edilmektedir.

3.2. Para Transferi

Para transferlerinde bir sorunla karşılaşılmamaktadır. Her gün 5000 Mark karşılığı Euro'dan para göndermek ve getirmek mümkündür.

Ülkede işlerin ödemeleri akreditifler ve hakediş şeklinde yapılmaktadır. Hakedişlerin Merkez Bankası tarafından transfer edilmesi gerekmektedir. Akreditif işlerde, sözleşmenin lokal bölümü dahil yüzde 100'ne kadar açılabilir. Ancak bu aşamada keyfilikler nedeniyle para transferi konusunda sorunlar yaşanabilmektedir.

Kontratlarına akreditif ödemelerini koydurabilen firmalar ise yabancı bankalarla sözleşme yaptıklarından, genel olarak ödemelerde sorunla karşılaşmamaktadırlar.

3.3. Teminat Mektubu

Teminat mektubu almada ciddi sıkıntılar bulunmaktadır. Geçmişte bazı teminat mektuplarının karşılığı ödenmediği için Türk Bankalarının teminat mektupları doğrudan kabul edilmemektedir.

İki ülke arasında gerekli ticari anlaşmalar henüz imzalanmadığı için, Arap-Türk Bankası hariç, Türk Bankaları direkt teminat mektubu verememekte, Avrupalı Bankalar veya diğer Arap Bankaları üzerinden, onların kontrgarantisiyle teminat mektubu verilebilmektedir. Bu durum Türk firmalar için ağır maliyet yükü anlamına gelmektedir.

Libya'da idareye verilecek teminat mektubunun bir Libya Bankası üzerinden verilme zorunluluğu vardır. Ayrıca Libya mevzuatına göre yabancı firmaların vereceği teminat mektuplarının mutlaka yurtdışından getirilme zorunluluğu bulunmaktadır. Yabancı bir firmanın yerel bir bankadan doğrudan mektup alması mümkün değildir.

Bu durumda, Libya'ya getirilecek teminat mektuplarının en az iki bankadan geçmesi zorunlu olmaktadır. Dışarıdan getirilecek bir mektubun Libya bankasından karşı garanti olarak alınıp yerel teminat mektubu sağlamak tek yöntemdir.

Arap-Türk Bankası'nın ise sermaye yapısından dolayı her firmaya teminat mektubu verme imkanı bulunmamakta ve belli limitler dahilinde teminat mektubu verebilmektedir. Karşılığında yüksek komisyon oranları talep etmesi ve karşı garantiler (mevduat blokesi gibi) istemesi, bir çok firmayı Türk Bankaları aracılığıyla Avrupa Bankalarından kontragaranti alarak Libya'daki yerel bir bankaya mektup vermeye yöneltmektedir. Üç bankanın yer aldığı böyle bir sistem yine yüksek maliyetli olmaktadır.

Arap Türk Bankası dışında North African Bank tarafından da teminat mektubu verilmektedir. Bu bankanın komisyon oranları daha düşüktür.

Libya (riskli ülkeler kategorisine girdiği için) teminat mektubu komisyon oranları yüksektir. Yurtdışı yüzde 2, yurtiçi yüzde 2 ve muhabir bankaya yüzde 2 olmak üzere genelde yüzde 6 komisyon ödenmektedir.

Komisyon oranlarının yüksek olması müteahhitleri ağır yükler altında bırakmaktadır. Çünkü ülkede üstlenilen işlere ait istihkaklar sözleşmelerde belirtilen tarihler içerisinde ödenemeyebilmektedir. Üstlenilen işlerin tamamlanmasının 10 seneyi bulabilme riski, çok yüksek komisyon ödemeleriyle karşılaşılmasına yol açabilmekte, alınan işler zararlı sonuçlanabilmektedir.

İhalelerde genelde yüzde 5 kesin teminat ve yüzde 0,5 -1 oranlarında geçici teminat istenmektedir. Buna mukabil yüzde 15'e kadar iş avansı verilebilmektedir.

3.4. Yabancı Sermaye

Libya'da yabancı yatırım izni Libya Yabancı Sermaye Kurulu tarafından verilmektedir. Tüm başvuru süreci bu kurul tarafından yürütülmektedir. Libya'da yüzde 100 yabancı sermayeli şirketlerden çok Libyalılarla yapılan ortaklıklar desteklenmektedir. Hatta Libyalıların yapılacak ortaklıklarda en az yüzde 51 oranında yer alabilmelerini teminen 7 milyar Dolar'lık bir ucuz kredi hattı oluşturulmuştur.

Yabancı yatırımcıları teşvik edici bazı kanun hükümleri mevcut olsa da bunun yeterli olmadığı değerlendirilmektedir. Ancak ucuz enerji olanakları, Afrika pazarına yakınlığı ve dışa açılmaya çalışan yerli bir Pazar olması yatırımcıları asıl cezbeden unsurlardır.

TÜRKİYE İLE İLİŞKİLER

4. Türkiye ile ilişkiler

Libya ile ilişkilerimizin son bir kaç yıldır olumsuz seyri ekonomik ilişkilerimizi de etkilemiş, hatta Lider Kaddafi, Türk mallarına karşı ilan edilmemiş bir boykot da uygulamıştır. Bu dönem zarfında dahil Türk ürünleri Tunus, Malta, BAE, Lübnan, Mısır ve hatta Yunanistan üzerinden Libya pazarına nüfuz etme olanağını bulmuştur. Çeşitli vesilelerle Libya Makamları ile yapılan görüşmelerden edinilen izlenim resmi ziyaretlerden sonra hafifletilmiş bulunan bu gizli boykot, Libya Bakanlar kurulunca 2004 yılı ortalarında kaldırılmıştır.

4.1. Türkiye ile İkili Anlaşmalar

Türkiye - Libya ekonomik ve ticari ilişkilerinin başlangıcı iki ülke arasında 05.01.1975 tarihinde imzalanan İktisadi İşbirliği ve Ticaret Anlaşmasına dayanmaktadır. Bundan sonra, Bilimsel ve Teknik İşbirliği, Sivil Havacılık, İşgücü ve Sosyal Güvenlik alanlarında anlaşmalar imzalanmıştır. Türkiye - Libya arasında 18'i olağan ve biri de olağanüstü olmak üzere 19 kez Karma Ekonomik Komisyon Toplantısı yapılmıştır.

Anlaşma Adı	İmza Tarihi	R.G. Tarihi	R.G. Sayısı
İktisadi İşbirliği ve Ticaret Anlaşması	05.01.1975	26.09.1975	15368
Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması	05.01.1975	13.05.1975	15235
Ticaret Anlaşması	06.10.1996	28.08.1997	23094
İkili Hava Ulaştırması Anlaşması	11.08.1975	14.08.1979	
İşgücü Anlaşması	05.01.1975		
Denizcilik Nakliyatı Ortak Şirketi Kurulması Hakkında Anlaşma	17.05.1977	25.07.1979	16707
Ticari ve Mali İşbirliği Anlaşması	02.05.1978	13.05.1978	16286
Ortak Mühendislik ve Müşavirlik Hizmetleri Şirketine İlişkin Anlaşma	30.12.1978	30.01.1979	16535
Ortak İnşaat ve İşletme Şirketlerine İlişkin Anlaşma	30.12.1978	30.01.1979	16535
Ortak Tarım ve Hayvancılık Şirketlerine İlişkin Anlaşma	30.12.1978	30.01.1979	16535
İktisadi Sınai ve Zirai İşbirliği	27.06.1981	25.09.1981	17469
Ticari İşbirliği Protokolü	27.06.1981	25.09.1981	17469
13 Eylül 1984 Tarihli Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin Uygulanmasına Dair Anlaşma	09.08.1985	22.09.1985	
19. Dönem KEK Toplantısı Protokolü	06.08.2004	07.05.2005	25808

4.2. Türkiye İle Dış Ticaret

4.2.1. İkili Ticaret Verileri

Yıllar İtibariyle Dış Ticaret (1.000 Dolar)

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	DENGE	HACİM
1992	246.597	445.496	-198.899	692.093
1993	246.269	131.021	115.248	377.290
1994	179.427	319.576	-140.149	499.003
1995	238.315	385.220	-146.905	623.535
1996	243.636	476.304	-232.668	719.940
1997	186.614	532.998	-346.384	719.612
1998	95.195	342.863	-247.668	438.058
1999	139.621	502.060	-362.439	641.681
2000	95.547	786.160	-690.613	881.707
2001	67.473	847.847	-780.374	915.320
2002	157.573	754.042	-596.470	911.615
2003	254.733	1.071.288	-816.555	1.326.021
2004	337.180	1.514.054	-1.176.874	1.851.234
2004/10	293.255	1.178.109	-884.854	1.471.364
2005/10	321.081	1.524.594	-1.203.513	1.845.675

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

4.3. Başlıca Ticaret Ürünleri

4.3.1 Libya'ya İhracatımızda Başlıca Ürünler (\$)

SITC	MADDE	2002	2003	2004
84	Giyim eşyası ve aksesuarları	55.359.331	92.291.799	145.377.092
89	Çeşitli mamul eşya	9.365.949	22.670.694	32.674.875
04	Hububat ve mamulleri	7.695.492	32.941.641	30.129.267
69	Metallerden nihai ürünler	10.914.124	16.046.419	15.946.545
77	Elektrikli makine ve cihazlar	8.300.690	8.486.019	13.587.970
65	Tekstil elyafı ve mamulleri	8.570.912	9.680.058	12.889.774
43	İşlenmiş sıvı ve katı yağlar	3.312.918	6.627.880	11.842.095
42	Bitkisel yağlar	1.361.594	2.872.437	7.772.216
72	Belirli san. makine ve cihazları	2.387.466	6.975.259	6.873.259
66	Metal dışı mineral mamuller	4.078.375	8.197.483	6.840.989
74	Değişik sanayi kollarında kullanılan makine ve cihazlar	3.512.262	3.467.910	6.740.059
85	Ayakkabılar vb.eşya	6.193.422	7.571.360	4.661.404
78	Kara ulaşım araçları	9.528.380	3.043.842	3.228.911
67	Demir ve çelik	11.436.597	8.952.031	3.028.944
	DIĞERLERİ	15.555.066	24.908.038	35.586.131
	Genel Toplam	157.572.578	254.732.870	337.179.531

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

4.3.2. Libya ile İthalatımızda Başlıca Ürünler

SITC	MADDE	2002	2003	2004
33	Ham petrol	712.242.102	1.011.665.040	1.437.313.495
34	Havagazı, petrol gazları,doğal gaz	13.826.493	33.738.959	33.392.867
57	Plastik ve mamulleri	0	6.046.544	19.038.798
52	Anorganik kimyasallar	640.928	5.096.922	3.307.649
56	Gübreler	16.373.014	4.089.805	6.106.127
	DİĞERLERİ	10.959.691	10.650.200	14.894.824
	Genel Toplam	754.042.228	1.071.287.470	1.514.053.760

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

İNŞAAT SEKTÖRÜNÜN DURUMU

5. İnşaat Sektörünün Durumu

Ülkede pek çok proje yapılması ihtiyacı olmasına rağmen, inşaat sektöründe çok sayıda yatırımlar gerçekleştirilememektedir. Bütçeden inşaat projelerine ödenek ayrılrsa dahi, ayrılan bu ödeneklerin fiili olarak aktarımı gerçekleşmemektedir. Yerli inşaat firmalarının deneyimleri yetersizdir. Bu nedenle yabancı firmalar tarafından projelerin üslenilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

5.1. Kamu İhaleleri

Libya’da 2004 yılında yeni bir Kamu İhale Kanunu çıkartılmıştır. Bu yeni ihale Kanununa göre herkes dosya satın almak zorundadır. İhale teklifleri satın alınan dosyaya göre verilmek zorundadır.

İhaleler “Kapalı Zarf Usulüyle” yapılmaktadır. Zarflar açıldıktan sonra teknik yeterliliğe sahip ve düşük fiyat teklifi vermiş olan üç firma seçilmektedir. Daha sonra bu firmalar arasından “Pazarlık Usulü İhale” yöntemiyle ihaleler sonuçlandırılmaktadır.

Ülkede işler, teklif birim fiyatlarıyla verilmektedir. İhalelerde büyük rekabet olmaktadır. Çünkü büyüklü küçüklü pek çok firmanın ihalelere girebilmesi, ihalelerde aşırı tenzilatla gidilmesine neden olmaktadır. Bu da yabancı firmaların fiyatlarını yerli firma seviyesine indirmelerine yol açmaktadır. Kısacası henüz sağlıklı bir ihale sisteminin var olduğunu söylemek zordur.

İhale komisyonları mevcuttur. Bu nedenle ilgili komisyonlardan geçme zorunluluğu bulunmaktadır. Ülkedeki büyük projeler merkezden, küçük projeler vilayetlerden yürütülmektedir.

5.2. Projelerin Finansman Durumu

1983’lü yıllarda Libya, petrol gelirleri kaynaklı önemli gelirler elde etmiştir. Ülkenin milli gelir seviyesi düşük olduğu için, kalkınmak için elde ettiği gelirlerin büyük bir kısmını yatırımlara ayırmıştır.

Geçmişte petrolden elde edilen gelirin sürekliliği sağlandığı sürece, projelerin finansmanında herhangi bir problem yaşanmıyordu. Ancak 1983'ten itibaren petrol fiyatlarının düşmesi nedeniyle projelerin finanse edilmesinde problemler yaşanmıştır. 1985'te ise kriz noktasına gelinmiştir.

Özetle projelerin finansman durumu petrol gelirine doğrudan bağımlıdır. Öyle ki ülkede petrol geliri sağlamadığı takdirde, ihale edilen projelerin finansmanı ödenemez hale gelmektedir. Geçmiş dönemlerde de bu nedenle bazı müteahhitlerin istihkakları ödenememiştir. Ödemelerin yapılamaması birçok Türk Müteahhitlik firmasının iş yapamaz hale gelmesine neden olmuştur. Bu da Türk firmalarının çoğunu iflas noktasıyla karşı karşıya getirmiş ve üstlenilen pek çok projenin tamamlanamamasına neden olmuştur.

5.3. Hakediş Ödeme Biçim Ve Süresi

Hak edişlerin ödeme süresi genel olarak 45 gündür. Ancak, genellikle bu sürele uyulmamakta ve ödemelerde zaman zaman dar boğazlar olabilmektedir. Gecikme durumunda Merkez Bankası tarafından uygulanan faiz oranı geçerli olmaktadır. Ancak, bu da genelde nazariyette kalmakta, uygulamada geçerli olmamaktadır. Halen 95 - 96 yıllarında yapılan işlerin hakedişlerini tahsil edememiş olan firmalar bulunmaktadır.

Genelde tüm ihalelerde yüzde 10 - 15 oranlarında iş avansı vardır .Ayrıca sözleşme veya hakediş bedellerinin yaklaşık yüzde 5'i oranında ihtiyat kesintisi/blokaj vardır ve bu kesin kabule kadar tutulmaktadır.

1985 krizinden sonra, Libya parasının değer kaybetmesi nedeniyle istihkakların ödenmesi gecikmiştir. Sözleşmelerin sabit kur üzerinden imzalanmış olması nedeniyle, Türk firmaları da güçlükler yaşamıştır.

Libya Hükümeti'nin bu konuda bazı girişimleri olmuştur. Tüm yabancı firma alacakları için yasal bir süreç başlatmıştır.

Libya'da 2005 yılında 1 LYD 0,75 dolara düşmüştür. Hak edişlerin cari kurdan ödenmesi, burada yıllar önce istihkaklarını hak etmiş olan firmaların, 7 - 8 kat zarara uğramalarına sebep olacaktı. Buna rağmen Libya, halen geçmiş alacakları ödeyememiştir. Son alınan karar gereğince yabancı firmalar Libya Maliye Bakanlığı ile imzalayacakları anlaşma gereğince eskiye yönelik alacaklarını, 1 LD 3,5 dolar paritesinden hesaplanarak yüzde 50'si ödenecektir. Buna karşılık müteahhit firma alacağının yüzde 50'sinden feragat ettiğine dair taahhütte bulunacaktır. Bu

şekilde yapılacak ödemeleri kabul eden Türk firmaları olmuştur. Yabancı firmaların da önemli bir bölümü bu yolu tercih etmişlerdir.

5.4. Kamunun Sektöre Ayırdığı Yıllık Bütçe :

2005 yılı bütçesinde önemli projeler olacağı söylenmiştir. Bu nedenle pek çok müteahhitlik firmamız da bu ülkeye yönelmiştir. Ancak henüz 2005 yılı bütçesinden şu ana kadar karara bağlanıp, avansı ödenen iş olmamıştır.

5.5. İdareler ve Yatırımcı Kuruluşlar

Türkiye’de bulunan elektrik idaresi, karayolları, devlet su işleri gibi resmi kurum ve kuruluşların benzerleri Libya’da da bulunmaktadır. Bakanlıkların ülkemizdeki gibi yaptırımcı gücü yoktur. Tek merkezden idare söz konusu değildir. Ülkede istikrar olmadığı için kuruluşların yapısı sıklıkla değişmektedir.

5.6. Yatırım Yapılan Projelerin Ortalama Keşif Tutarı

Elektrik dağıtım şebekelerinde 80-100 milyon’dan 200 milyon Dolara kadar projeler bulunmaktadır. Karayolları projeleri de 70 - 100 - 200 milyon Dolar tutarı bulabilmektedir

5.7. Rakipler

Türk müteahhitleri ülkede güçlü bir konuma sahiptirler. Ancak bazı ülkelerin maliyet konusunda sağladıkları avantajlardan dolayı firmalarımız rekabette diğer ülke firmalarına göre dezavantajlı konumda olabilmektedirler.

5.7.1. Yerel Firmalar

Yetenekli yerel firmalar bulunmaktadır. Bu firmalar, son yıllarda etkinlik kazanmaya başlamıştır. Ancak yabancı firmalar ile rekabet edebilecek düzeyde değildirler. Dolayısıyla genelde küçük ölçekli işler üstlenmektedirler. Büyük ölçekli işlere yine yabancı firmalar girmektedir.

Yerel firmaların gelişmesinde, ülkede iş üstlenerek ayrılarak, Türk müteahhitlerinin makine parklarına sahip olmaları etkili olmuştur. Böylece yerel firmalar geniş bir makina parkına sahip olmuşlardır. Ayrıca Libya Hükümeti tarafından tüm yabancı müteahhitlere, yerel firmaların deneyim kazanarak güçlenmeleri için, yerel müteahhitleri yanında çalıştırma zorunluluğu getirilmiştir. Bu da firmaların, önemli derecede deneyim kazanmalarına neden olmuştur. Dolayısıyla yerel firmaların etkinliği artmaya başlamıştır.

Libya’da yeni kurumakta olan pek çok yap-satçı firma bulunmaktadır. Bu firmalar kalitesiz üretim yaptıkları için Türk firmalarının rekabet edemeyeceği ölçüde düşük fiyatlar ile iş üstlenebilmektedirler.

5.7.2. Yabancı Firmalar

Mısırlı pek çok yap satçı firma bulunmaktadır. Bu firmalar yerel firmalar gibi yüksek tenzilatlar ile teklif verdikleri için rekabet edebilmek zordur.

İtalyan, Alman Güney Kore, Malezya firmaları, ülkede etkin olarak proje üstlenmektedirler.

Özellikle, Kore firmaları, Dünya’nın her yerinde olduğu gibi Libya pazarında da çok rekabetçidirler. En büyük özellikleri, devletten çok ciddi destek görmeleridir. Kore Devleti, hakedişlerin tahsilatına kadar yapılacak tüm giderleri, avans alınmasa dahi karşılayarak müteahhide ödemektedir. Diğer taraftan ülkedeki işçilik çok ucuzdur. Hükümlüler de ülkede istihdam edilmektedir. Bu da Türk firmalarını, rekabette dezavantajlı konuma düşürmektedir.

Libya’da fazla sayıda Mısırlı işgücü firması bulunmaktadır. Ayrıca Afrika’lı işgücü firmaları da mevcuttur.

2005 yılı Çin’li firmaların Libya inşaat pazarına giriş yaptıkları yıl olmuştur.

Türk firmalarının karşılarna rakip olarak, yabancı ve yerli firmalar dışında yine Türk firmaları çıkmaktadır. Türkiye’de olduğu gibi Libya’da da Türk firmaları yüksek tenzilatlar ile ihaleye girdikleri için, kendi aralarında çok büyük rekabet oluşmaktadır.

5.7.3. Yerel Firmalar İle Ortaklık

Yerel firmalar ile ortaklık zorunlu olmamasına rağmen Libya’lı firmalar ile ortaklık kurarak ihalelere giren firmaların ihaleyi alma şansı artmaktadır. Ancak bu firmalar ile ortaklık, teknik kapasitelerinin düşük olması ve Libya’daki siyasi rejimin tam olarak yerleşmemiş olmasından dolayı risklidir. Belli bir süre sonra yerli firmayla yabancı firmayı ortak yapıp “joint venture” şeklinde iş ortaklıkları kurulması mümkün olabilir.

5.8. Ülkenin Yatırım Programı

Açıklanan 2005 yılı bütçesi yaklaşık 11 milyar Dinar’lık (8 Milyar Dolar) gelişme ve atılım yatırımlarını içermektedir. Yatırım ödeneklerinin tahsisinde Petrol,elektrik

ve konut yatırımları göze çarpan bütçe kalemleridir. Gelişme ve atılım yatırımlarının petrol gelirleri ile yapılması planlanmaktadır.

Ancak alınan bu kararlara rağmen, ülkede 20 yıldır önemli yatırımlar gerçekleşmemiştir. Özel sektör projeleri bulunmamaktadır. Yatırımlar devlet eliyle yürütülmektedir.

Beş yıllık bir yatırım programı vardır. Önemli işler ihale edilmektedir. Ancak ülkede karar mekanizması yavaş işlediği için bu ihaleler sonuçlandırılmamıştır.

5.8. 1. Yatırım Yapılan Baskın Proje Türleri

Genelde petrol, doğal gaz altyapı projeleri ağırlıktadır.

5.8.2. Gelecekte İhale Edilmesi Muhtemel Projeler

Ülkede pek çok alanda yatırım yapılması planlanmaktadır. Ülke, yeni bir atılım öncesinde olmakla birlikte henüz sadece petrol yatırımlarına öncelik vermiş durumdadır. Bunun dışında ülkede öncelik verilen potansiyel projeler şöyledir.

Öncelikli olarak yol inşaatları gündemdedir. Yol inşaatları en son 1980 - 85 yılları arasında gerçekleştirilmiştir.

Yollar kalite itibarıyla iyi olmakla birlikte, yenilenmesi gerekmektedir. Bu nedenle yol yapım inşaatları ihale edilecektir. Afrika'ya bağlanan yolların yapı ve oto yol ihaleleri vardır. 3.170 km'lik yol ağı yapılması planlanmaktadır. Ancak henüz bu ihaleler sonuçlanmamıştır.

Ayrıca yolların bakım-onarımı ile ilgili işler de ihale edilecektir. 25 bin kilometrelik karayoluna ilave olarak, Nijer - Çad bağlantısını sağlayacak ve Tunus - Mısır arasında sağlayacak yolların yapımı planlanmaktadır.

Boru hattı ve sulama projeleri de potansiyel projeler arasındadır.

1995 yılından sonra çölde Amerikalılar tarafından 100 yıl yetecek kadar bir su kaynağı bulunmuş ve ciddi bir tarım potansiyeli ortaya çıkmıştır. Libya sahip olduğu bu potansiyeli, sulama inşaatları yaparak değerlendirmek istemektedir. Bu nedenle sulama projeleri öncelik arz etmektedir. Özellikle ülkede realize edilen 28 milyar Dolarlık Büyük Suni Nehir Projesi prestij proje durumundadır.

Bunun dışında, demiryolu projeleri de bulunmaktadır.

Enerji sektöründe de çok büyük ve önemli projeler bulunmaktadır. Bu çerçevede

elektrik enerjisi santralleri ihale edilmiştir. Genel Elektrik Şirketi'nin elektrik dağıtım hatları döşenmesi, güç santrali inşası ve deniz suyu arıtma ihalelerinin 2006 yılında sürmesi beklenmektedir.

Petrol ve doğal gaz üretim kapasitesinin 2007 yılında 2 milyon varil/gün'e çıkarılması hedeflenmiştir. Petrol arama sistemlerinin ve rafinerilerinin yenilenmesi için 3,5 milyon Dolarlık bir bütçe ayrılmıştır.

Deniz suyundan arıtma işleri bulunmaktadır.

Ülkede çok önemli bir turizm potansiyeli vardır. Bakir kıyıları ve tarihsel birikimiyle pek çok ülkeden kişinin ilgisini çekecek durumdadır. Ancak bugüne kadar hiç bir turizm yatırımı yapılmamıştır. 2000 olan mevcut yatak kapasitesinin 60.000'e çıkarılması düşünülmektedir. Ulaşım ve alt yapı yatırımları ile de turizm yatırımları desteklenecektir. Sonuç olarak turizm için 5 milyar Dolarlık bir bütçe öngörülmüştür.

Resmi verilere göre ülkenin konut açığının kapanması amacıyla yılda 50.000 olmak üzere beş yıl içerisinde 250.000 ve toplam 400.000 konutun yapılması planlanmaktadır. Konut açığı dolayısıyla yüksek konut talebi olmasına rağmen, konut üretiminde önemli bir adım henüz atılmamıştır.

Proje birim fiyatlarının çok düşük olması dolayısıyla yabancı firmalar dahil, firmalarımız da konut inşaat projelerine sıcak bakmamaktadırlar.

Özetle Libya kanalizasyondan, konuta; elektrik güç santrallerinden, hastane ve okul inşaatlarına sektörün her alanında önümüzdeki 10 yıllık dönemde yabancı firmalara önemli fırsatlar sunmaktadır. Ancak ülkemiz firmalarının başarısı büyük projeleri üstlenmelerine ve başarı ile sonuçlandırılmasına bağlıdır.

5.9. Sigorta Koşulları (Makina, Teçhizat Ve Malzeme)

İnşaatlarda sigorta yaptırılması zorunludur. Yerli sigorta şirketleri tarafından her türlü makine, teçhizat, sigorta ettirilmektedir. Ancak sigorta şirketleri genellikle ya geri ödeme yapmamaktadır ya da çok uzun sürelerde ödeme yapmaktadırlar.

5.10. İşçi İstihdam Koşulları

5.10.1 Ulusal Libya İşçisi İstihdamı

Libya'da işsizlik yüksektir. Bu nedenle yerli işçi çalıştırma zorunluluğu getirilmiştir. Getirilen bu zorunluluk ise firmalarımızın Libya'da karşılaştıkları

sorunların başında gelmektedir. Çünkü, Libya'lı işçilerin nitelikleri ve iş disiplini yeterli düzeyde değildir. Verimlilikleri düşüktür. Ayrıca çalışmaya çok istekli değildirler.

Libya, ulusal işçi kullanımını yaygınlaştırmak için, yabancı işçi gelişini zorlaştıran bir çok engel uygulamaktadır. Libya mevzuatı gereğince bir projede işçilik ağırlıklıysa, getirilen personelden, vasıfsız işçinin yüzde 20'si ve vasıflı işçinin yüzde 30'u Libya'lı işçilerden oluşmalıdır.

Şoför meslek grubunun tamamında yerli işçi olma zorunluluğu vardır. Türkiye'den ağır vasıta ehliyetli, operatör olarak ehliyetli kişileri götürebilmektedir.

Libya'da mevcut işgücü firmalarından talep edilmesi yoluyla işçi istihdam edilebilmektedir. İşgücü firmaları, talebe göre işçi temin etmektedirler. Libya'lı işçi ile çalışmak yerine, işçi primlerinin iş kurumuna yatırıldığı takdirde yerel işçi ile çalışma zorunluluğu ortadan kalkmaktadır. Böylelikle Libya Hükümeti yerel işçi çalıştırma konusunda esneklik getirmiştir.

5.10.2. Libya'da Türk İşçi İstihdamı

Türk işçi götürme konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. İdari görevlerde çalışan personelin ikamet yenilemelerinde sorun çıkarılmaktadır. Bu görevlerde Libya'lıların çalıştırılması istenmektedir. Ancak muhasebe, satın alma, idari eleman niteliğindeki bu pozisyonlarda Türk personelin görev yapması önemlidir. Projenin yürütümü, doğru iletişim kurulması, güvenlik gibi pek çok temel kriter nedeniyle özellikle üst düzey personelin Türk olması ya da en azından firma tercihinin bırakılması gerekmektedir.

Sosyal güvenlik anlaşmasından dolayı yerli işçi çok pahalıdır. Türk işçisi pahalı olduğu için sadece mühendis, operatör grubu gibi kilit personelin Türkiye'den götürülmesi tercih edilmektedir.

5.10.3. Libya'da Yabancı İşçi İle Çalışma

Yabancı işçiler ile çalışmak mümkündür. Özellikle Hindistan, Mısır ve Pakistan'dan Libya'ya gelip yerleşen işçilerle çalışılmaktadır. Yabancı işçilerle Türk işçiler arasındaki kültür farklılığı sorun yaratırken, dil uyumsuzluğu problem olmaktadır. Ülkedeki istikrarsızlık nedeniyle yabancı işçilerin zaman zaman sınır dışı edilmesi yabancı firmalar için büyük sıkıntı yaratmaktadır.

Yabancı işçilerin, Türk işçilerine nazaran becerileri yeterli değildir. Bilgisayar

ortamında yapılan birtakım çalışmalarda özellikle Hindistanlı işçilerden düşük ücret karşılığında yüksek verim alınabilmektedir. Mısırlı işçilerin ise iş disiplini kuvvetlidir.

Özellikle operatör grubu ve teknik eleman ihtiyaçlarında Türk işçi tercih edilmesi önerilir. Yabancı işçi çalıştırılmasındaki dil ve kültür farklılıklarından dolayı yaşanan problemler bu iş gruplarında daha büyük sıkıntı yaratmaktadır.

5.10.4. Çalışma İzni Ve Sağlık Karnesi Maliyetleri

Libya'da yabancıların oturma ve çalışma izini alabilmeleri için öncelikle ülkeye çalışma vizesi olarak girmiş olmaları gerekir. Yabancı çalıştıracak kişi veya kuruluşlar, ilk olarak Libya'da buldukları bölgenin çalışma ofisine başvurarak çalışacak kişi için izin isterler. Alınacak izin ile birlikte işçiye ilişkin bilgiler Pasaport ve Vatandaşlık İdaresi'ne ibraz edilir. Anılan idarede; çalışma izni verilmesi için yapılmış olan başvuruyu, işçinin vatandaşı olduğu ülkedeki Libya Konsolosluğu'na iletir.

5.10.5. Libya'da Uygulanan Personel Maaşları

Libya'da Doğu Avrupa ülkelerinden (Romanya, Bulgaristan gibi...), 350-400 Dolar ücret karşılığında işçi istihdam edilebilirken, Uzak Doğu ülke vatandaşı olan işçileri ise 250 Dolar karşılığında çalıştırmak mümkündür.

5.10.6. Sosyal Güvenlik İçin Ödenen Sigorta Maliyetleri

İki ülke arasında 1985 yılında Sosyal Güvenlik anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma gereğince ödenen yüksek oranlı primler firmalar için sıkıntı oluşturmaktadır. Yapılan anlaşma sonucunda Libya'ya gönderilen işçilerin Türk sigorta mevzuatına göre sigortalması zorunludur. İki ülke arasındaki sigorta uygulamasından doğan farklılıklar Türk işverenlerine ağır maliyet getirmektedir.

Firmalar, Türk işçi çalıştırdığı takdirde Türk Hukuk Mevzuatı gereği iş kurumu, işveren ve işçi arasında imzalanan sözleşmeden doğan yüksek miktarda ödemeler yapmaktadır. Benzer bir sözleşmeyi Libya'da da uygulama zorunluluğu olduğundan, kesilen prim ve verilen vergiden dolayı işçi maliyetleri yükselmektedir. İşçi maliyetleri dikkate alındığında kâr marjı düşmektedir. Buna karşılık, rekabet edilen diğer ülkelerde böyle bir uygulama bulunmamaktadır. Bu nedenle işçilik maliyetleri ile birlikte kâr projeksiyonu yapıldığı zaman, yabancı firmalar ile rekabet edebilme şansı bulunmamaktadır. Dolayısıyla yabancı işçiler ile çalışma tercih edilmektedir.

Her ay çalıştırılan işçilerin kontrat ücretlerine göre (sigortanın tavan - tabanına bağlı olarak) Türkiye’de yüzde 27,5 prim ödeme zorunluluğu vardır. Buna ilaveten Libya mevzuatı gereğince hastalık sigortası adı altında yüzde 10 prim ödenmektedir. Sonuç olarak yüzde 37,5 prim ödeyerek ağır bir vergi yükü ile karşılaşmaktadır.

Önceki dönemlerde Libya’da yabancı işçiler ücret ödemeksizin Libya Hastanelerinde muayene edilebiliyor, hastanelerde her türlü tedavisi yapılıyor ve ilaç masrafları karşılanıyordu. Ancak artık prim ödenmesine rağmen, işverenden belli ücretler karşılığında Türk işçileri tedavi edilmektedir. Yüzde 10 tutarında kesilen vergiye ek olarak işverenden de para alınmaktadır. Bir taraftan sigorta primi ödenmesi, diğer taraftan işçilerin tedavileri için hastanelerde tedavi masrafları karşılığında ödeme yapılması maliyetleri ağırlaştıran bir unsur olmaktadır.

Geçmiş dönemlerde işçi ücretlerinden yüzde 50’ye varan vergiler kesilirken, 1.1.2004 tarihinden itibaren 8 - 10 -15’lik dilimler halinde vergi oranları indirilmiştir.

5.11. Enerji Fiyatları

Enerji temini çok ucuzdur. Elektrik, benzin, mazot fiyatları Türkiye’ye nazaran çok düşüktür. Benzinin litresi 14 kuruştur.

5.12.Malzeme Fiyatları ve Temin Koşulları

Yerli pazardan malzeme temin edilmesi mümkün olmakla birlikte inşaat malzemelerinin çoğu yerli pazar dışından ithal edilmektedir.

İşin yapımından sorumlu teknik kişiler, malzemeleri yurtdışına giderek görmekte ve malzemeleri inceleyerek, karar vermektedirler. Bu nedenle birden çok ekibi belli ülkelere götürüp onların giderlerini karşılama zorunluluğu vardır. Ekiplerin Türkiye dahil birden çok ülkeyi dolaşması maliyetleri artıran bir unsurdur. Bu süreç iş süresinin uzamasına neden olurken, tek bir malzeme seçimi dahil işin sürecini beş ay geciktirebilmektedir.

Komisyona, mevcut kataloglara göre belirledikleri ülkelere giderek tercih yapmaktadırlar. Tercih edilen ülkeyi kabul etme zorunluluğu vardır. Ancak malzeme fiyatlarında genel olarak yüklenici firmanın verdiği teklif çerçevesinde seçim yapılmaktadır. Genelde fiyatlar uluslararası düzeylere uygun olarak belirlenmektedir.

5.12.1. Yerli Pazardan Malzeme Temini

Geçmiş dönemlerde yerli pazardan malzeme temin edilmesi mümkün değildi. En basit malzemeler dahil yüklenici tarafından imal edilmek zorundaydı. Bu da üstlenilen işin maliyetini artırıyordu.

Örneğin “hazır beton” olmadığı için beton yapımını yüklenici firma üstlenmekteydi. Bu da mıcır çıkarılması, konkasör ünitelerinin kurulması gibi maliyetleri beraberinde getirmekteydi. Malzemelerin bakımı için dev tamirhaneler kurulması gerekirken, bu durum zamanla değişti.

Bugün Libya'da önemli bir makine parkı bulunmaktadır. Ülkede yaşanan krizden sonra, işlerini sürdüremeyen firmalardan Libya hükümeti tarafından satın alınan makineler ile büyük bir ikinci el pazarı oluşmuştur. Bu makinelerin kiralama imkanı bulunmaktadır. Ancak bakım- onarımların tam olarak yapılamaması problemlere yol açmaktadır. Ülkeden ekipman temini de mümkündür. Ancak firmaların kendi ikmallerini yapma durumları ile de karşılaşma durumu olabilir.

Çimentonun yerli pazardan temin edilmesi Türkiye'den daha ucuzdur. Çimentonun Libya'da fabrika çıkışı yaklaşık 45 Dolardır. Ancak, çimento fabrikaları yeterli değildir ve mevcut fabrikalarda tam kapasite ile çalışmamaktadır. Bu da çimento temininde sıkıntılar yaşanmasına neden olmaktadır. Demir - çelik fabrikaları bulunmaktadır; ama ihtiyacı karşılamamaktadır. Bu nedenle demirin, dışardan ithal edilmesi gerekmektedir. Malzeme ithali için, İktisat Bakanlığı'ndan ithal müsaadesi alınması gerekmektedir.

5.12.2. Türkiye'den Malzeme İthali

Türkiye'den malzeme ithal edilmesinde her hangi bir sorun ile karşılaşılmamaktadır. Türkiye'den gereken tüm malzemeler temin edilebilmektedir.

5.12.3. Ülkelerden Malzeme İthali

Uzak Doğu'dan çok sayıda malzeme gelmektedir. Ayrıca en yakın komşular olan Mısır, İtalya, Malta, Tunus'tan malzemeler ithal edilmektedir. Bu inşaat malzemelerinden bazıları, Türkiye'den daha ucuz olabilmektedir. Ancak bu malzemeler çok kaliteli değildir.

5.13. Ülkede İş Üstlenme, Ofis Açma Şartları Ve Maliyetleri

Ülkede iş üstlenecek firma, Libya'da ofis veya temsilcilik açmalı ve iktisadi

bir işletme olduğunu tescil etmelidir. Kayıt altına girmeksizin ülkede ihalelere katılma imkanı yoktur. Taşeronlar yüzde 1 oranında , ana yükleniciler yüzde 2 oranında kayıt harcı ödemek ile yükümlüdürler. Libya'da iş üstlenen yabancı firmanın resmi bir şube açması gerekmektedir.

Türkiye'den 150.000 Libya Dinarından az olamamak şartıyla (200 bin YTL karşılığı) para transfer edilmesi gerekmektedir. Ancak, bu işlemler bittikten sonra ülkede yeni açılan projelere aday olunabilmektedir.

150.000 Libya Dinarı (200 bin YTL karşılığı para) ülkede yapılacak hizmetlerin masraflarını karşılamak için gerekmektedir. Yabancı para cinsinden paranın, Libya Bankası'nda Libya Dinarı'na çevrilip, bankada bloke edilme zorunluluğu vardır. Bloke edilen paranın makbuzu ile beraber şubenin tescil müracaatı gerçekleştirilebilir.

Bu para yapılacak masrafların karşılanabileceğini gösteren bir belge niteliği taşımaktadır. Ülkede iş yapılmadığı takdirde para tekrar geri transfer edilebilmektedir; ancak paranın 25 bin dinarı harç olarak ödenmektedir. 25 bin Dinar harç ve tescil masrafı ödenip, tescil belgesi alındıktan sonra, bankada bloke edilen para serbest bırakılacaktır. Bu tutar ülkede sermaye olarak kullanılacaktır.

Ayrıca ülkede ofis açılacaksa bu da önemli bir harcama kalemi olmaktadır. Bunun gibi masraflar dolayısıyla transfer edilen para, neredeyse tümüyle harcanmaktadır.

İş deneyim belgelerinin ibraz edilme zorunluluğu bulunmaktadır. Firma, iş deneyimini hangi müteahhitlik konusunda ispatlarsa, o konuyla ilgili iş yapabilmektedir.

Bu koşulları sağlamaksızın Libya'da herhangi bir işe başlamak mümkün değildir.

Firmaları değerlendirme komisyonları da mevcuttur. Komisyona göre kategoriler bulunmaktadır. Ayrıca firmaların deneyimlerine göre tasnif edilme süreci vardır. Örneğin sadece altyapı konusunda deneyimli olan firma, konut ihalelerine girememektedir.

Ülkede yerel firma kurma ile ilgili mevzuat şu an için yoktur. İş üstlenecek firma, Libya'da iktisadi bir işletme olduğunu tescil etmelidir. Yabancı firmaların ofis açarak, daimi temsilciliklerini bulundurması gerekmektedir. Türkiye'deki tüm yasal belgeler, Arapçaya tercüme ettirilip, notere onaylatılır.

Verilen belgeler yerel makamlar tarafından tescil edilmelidir. Ülkedeki vergi ve sigorta mevzuatı gereğince numara verilmektedir. Ancak bu şartlar gerçekleştiği takdirde ihalelere katılmak mümkün olabilmektedir.

5.14. Taşeron ve Kiralık Makine Temin Durumu

Her türlü binek aracı bulmak mümkündür. Her marka araba, ucuz fiyatlardan kiralık ya da satılık makine temin edilebilmektedir.

İthal edilen iş makinelerini ise kiralamak mümkündür.

5.15. Lojistik İmkanları

Ülkede ulaşım genel anlamda karayoluyla yapılmaktadır. Şehirlerarası toplu ulaşım havayolu taşımacılığı ile gerçekleşir. Ulaşımında özel sektör de belli bölgeler için faaliyetlerini sürdürmektedir. Çöle doğru yapılan seyahatlerde tarifeli uçak yoktur.

5.16. İnşaatlarda Uygulanan Kalite Yönetimi Standartları ve Masrafları

Kalite standartları yüksektir. Genellikle İngiltere, İtalya, Romanya, Polonya gibi ülkelerin müşavir firmaları tarafından denetimler yapılmaktadır. İş kalitesi yüksektir. Müşavir firmanın onayı olmadan işin kabulü, hakkeşlerin yapılması mümkün olmamaktadır.

5.17. Siyasi İlişkilerin Rolü

İki ülke arasında gerçekleşecek resmi ziyaretler, ilişkilerin önünü açacaktır. Özellikle 1969 yılından beri ülkede lider olan Kaddafi'nin ağırlığı çok önemlidir.

Ülke tamamıyla onun hükmü altındadır. Ülkede zaman zaman şiddetli ayaklanmalar olsa da bunların çoğu bastırılmıştır. Kaddafi'nin oluru ve isteğiyle iki ülke arasındaki münasebetler düzelebilir ve Türk müteahhitlerinin önü daha çok açılabilir. Ancak şu dönem içerisinde Türkiye ile olan politik ilişkiler tam olarak düzelmüş değildir.

Ülke ile aramızdaki politik ilişkilerden dolayı Başbakanımızın ve Dış İşleri Bakanımızın Libya'ya yapacağı resmi ziyaretler, Türk müteahhitlerinin beklentileri arasındadır.

TÜRK MÜTEAHHİTLİK SEKTÖRÜNÜN LIBYA'DAKİ DURUMU

6. Türk Müteahhitlik Sektörünün Libya'daki Durumu

Türk müteahhitlerinin dışı açılımı Libya ile başlamıştır. 1975 yılında Türkiye - Libya arasında imzalanan işgücü sözleşmesi Türk firmalarına Libya'da iş yapma fırsatı doğurmuştur.

1978 - 1979'da Mısır ile Libya arasında başlayan savaşa kadar Libya'daki inşaat sektörünün hakimi Mısırlılar olmuştur. Ancak çıkan savaş sonrasında Mısırlılar sınır dışı edilmiştir.

Ancak bu dönemlerde çoğu küçük ölçekli pek çok müteahhit hiç bir sınırlamaya tabi tutulmadan ülkeye girmiş, yeterli kapasite ve deneyime sahip olunmadığından pek çok iş yarım kalmıştır. Üstlenilen bazı işlerin tamamlanamaması Türk müteahhitlerinin imajını zedelemiştir.

Aynı dönemlerde STFA gibi köklü ve önemli bir Türk firmasının, 1975'te liman işini başarıyla üstlenmesi ile büyük itibar kazanılmıştır. Bu sonuç ise Libya'da Türk müteahhitlerinin önünü açmıştır.

Ancak, Türk firmaları sonraki yıllarda çok kayıplara uğramıştır.

Şu anda Ali Üstay, BTK, Baytur, Doğuş, Gama, Güriş, STFA, Mesa, Günay, GİM, TML, Tekser, Mimtaş, Öztürkler, Kare, Enka, Tekfen, Turan Haznedaroğlu, İdil, Öztaş, Yaşar Özkan firmaları iş arama faaliyetlerini sürdürmektedir. Bunların arasında ülkede çok etkin olan firmalarımız vardır. Libya'da faaliyet gösteren firmalar sıralamasında ülkemiz İtalyan firmalarının önünde ilk sırada yer almaktadır.

Türk firmaları ülkede zorluklar yaşamasına rağmen, Libya yurt dışı müteahhitlik hizmetleri açısından en karlı ülkeler arasındadır.

6.1. Türk Müteahhitlerinin Sahip Olduğu Avantajlar

Yurtiçinde bütçe imkansızlıkları nedeniyle iş üstlenme olanağı bulamayan müteahhitlerimiz için diğer yurt dışı pazarlar gibi Libya pazarı önem arz etmektedir. Ülkede müteahhitlik sektörünün çok gelişmemiş olmasından dolayı yabancı müteahhitlere ihtiyaç vardır. Bu nedenle Türk müteahhitleri için Libya pazarı önemli bir fırsattır.

Türk müteahhitleri ülkede iyi koşullarla, iyi pazarlıklarla iş alabilmektedirler. Libya'da Türk firmalarının iş yapması için uygun bir ortam bulunmaktadır. Bunun başlıca sebepleri şu şekilde sıralanabilir :

- Ülkede Türk Müteahhitlerine sıcak bakılmaktadır.
- Osmanlıdan kalma bir kültür birliği olması nedeniyle diğer ülkelere göre daha iyi çalışma ortamı bulunmaktadır.
- Dil çabuk öğrenilebilmektedir.
- Libya, coğrafi koşullarından dolayı yılın her günü iş yapma imkanı olan neredeyse tek ülke konumundadır.
- Yerel firmaların deneyimli olmamasından dolayı yabancı firmaların daha kaliteli işler üretmesi Türk firmalarının ülkede iş üstlenme şansını arttırmaktadır.
- Mesafe olarak yakındır.
- Türklere karşı önyargı yoktur.

6.2. Türk Müteahhitlerin Sahip Olduğu Dezavantajlar

Türk müteahhitlerinin önündeki en büyük engel teminat mektubu bulabilme güçlüğüdür. Bunun dışında zaman zaman siyasi engeller ile de karşılaşabilmektedir.

Başlıca dezavantajlar şunlardır:

- Müteahhit sayımızın fazla olması kar marjlarını düşürmektedir.
- Libya'da coğrafi koşullar yılın her günü uygun olmasına rağmen, siyasi yapısından kaynaklanan problemler istikrarsız bir çalışma ortamı ile karşı karşıya kalınmasına neden olmaktadır. Bu durum ise çalışma süresinin kesilmesine yol açmaktadır.

- İki ülke arasında imzalanmış olan Sosyal Güvenlik Anlaşması nedeniyle Türk işçisi istihdam etmenin maliyeti yüksektir. Bu nedenle işçilerin ülkeye götürülememesi iş yapma koşullarını güçleştirmektedir.

- İşlerin tamamlanma süresi bilinemediği için maliyetler artmaktadır.

- Teminat mektubu komisyon oranlarının yüksek olması

- İhalelerde şeffaf olmayan uygulamalar, mevcudiyeti sürekli konuşulan komisyon sistemi önemli bir sorundur.

- Çok karmaşık ve evraka dayalı bir bürokrasi sistemi bulunmaktadır. Yabancı firma alacakları ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda bazı firmalara ilişkin belgeler bulunamamakta, firmanın bizzat kendisinden alacağını ispat etmesi beklenmektedir.

- Kamu kurumlarında hiyerarşide yapılan sürekli değişiklikler ve farklı öncelikler projelerin sürdürülmesinde sorunlar yaratmaktadır.

6.3. Güvenlik Sorunu

Ülke içerisinde güvenlik açısından bugüne kadar bir sorun ile karşılaşmamıştır. Mal ve can güvenliği sağlanmaktadır. Halk yabancılara karşı oldukça duyarlıdır.

6.4. Türk Müteahhidine Tavsiyeler

- Yerel firmalar ile ortaklık kurmak firmaların şanslarını arttıracaktır. Özellikle yüksek maliyetlerin düşürülmesinde ve firmaların ülke ile ilgili deneyimlerinden yararlanmak açısından faydalıdır. Ancak firmaların teknik kapasitelerinin düşük olması nedeniyle ortaklıkların çok yararlı olmadığı belirtilmektedir.

- Türk firmalarının kendi aralarında ortaklık kurmaları yarar sağlamaktadır.

- Giderlerin ayrıntılı olarak tutulması vergisel yönden avantaj sağlayacaktır.

- Türk işçisi çalıştırmanın maliyeti yüksek olmasından dolayı çevre ülkelerden ya da yerel işçilerin istihdam edilmesi maliyet avantajı sağlayacaktır.

- Yabancı firmalar açısından üzerinde dikkatle durulması gereken bir konu vergilendirmedir. Bu çerçevede vergi kanununda yerel bir danışman kullanılması Libya'da faaliyet gösteren firmalarımız için zorunludur.

6. 5.Ülkede Yer Alan Türk Müşavirlik Firmaları ve Yaptıkları Projeler

Ülkede, büyük müşavir firmaları bulunmaktadır. Genelde İngiltere, İtalya, Fin, Almanya, İngiliz gibi yabancı firmalar sektörde faaliyet göstermektedir. Müşavir firmanın onayı olmadan işin kabulü, hakkeşlerin yapılması sıkıntı yaratmaktadır.

Ülkede faaliyet gösteren Türk müşavir firmaları bulunmamaktadır.

7. Libya 'dan Vize Almak İçin Gerekli Belgeler

7.1 Ücretli Çalışan Olarak Libya Vizesi Almak İçin Gerekli Olan Belgeler

- Sigorta işe girişi bildirgesi fotokopisi (yeni işe girilmiş ise eski SSK işe giriş bildirgesi gereklidir),
- Şirketin antetli kağıdına kaşeli ve imzalı olarak, LİBYA konsolosluğuna, şirket sahibi tarafından yazılan şirketteki görevinizi, seyahat detaylarınızı ve vize talebinizi belirten dilekçe,
- 4 aylık sigorta bildirgesi fotokopisi,
- Son üç aylık bordro fotokopisi,
- Ticari seyahatleriniz için Libya da bulunan firmadan davetiye,
- 2 adet resim, (beyaz fonlu ve yeni çekilmiş olması gereklidir)
- Şirketin imza sirkülerinin fotokopisi,
- Banka hesap cüzdanının fotokopisi,
- Pasaport,
- Gayrimenkul tapusu fotokopisi,
- Şirketin vergi levhasının fotokopisi
- Kredi kartlarının fotokopisi,
- Seyahat süresini içine alan 30.000 Enteminatlı seyahat sağlık sigortası,
- Şirkete ait ticari sicil gazetesinin fotokopisi,
- Yeni tarihli faaliyet belgesinin fotokopisi gerekmektedir.

7.2 Şirket Sahibi Olarak Libya Vizesi Almak İçin Gerekli Olan Belgeler

- Seyahat süresini içine alan 30.000 E teminatlı seyahat sağlık sigortası,
- Şirketin antetli kağıdına kaşeli ve imzalı olarak, LİBYA Konsolosluğu'nun vize bölümüne yazılmış olan seyahat detaylarınızı ve vize talebinizi belirten dilekçe,
- Ticaret seyahatleriniz için LİBYA'da bulunan firmadan davetiye,
- Kredi kartlarının fotokopisi,
- Pasaport,
- Banka hesap cüzdanının fotokopisi,
- Şirkete ait ticari sicil gazetesinin fotokopisi,
- Yeni tarihli faaliyet belgesinin fotokopisi,
- Şirketin imza sirkülerinin fotokopisi,
- Şirketin vergi levhasının fotokopisi,
- 2 adet resim (beyaz fonlu ve yeni çekilmiş olması gerekli)
- Önceden ayarlanmış olan otel ve uçak rezervasyonları,
- Gayrimenkul tapusu fotokopisi gerekmektedir.

7.3 Öğrenci Olarak Libya Vizesi Almak İçin Gerekli Olan Belgeler

- 2 adet resim (beyaz fonlu ve yeni çekilmiş olması gerekli),
- Anne veya babanın geçerli veya önceden almış olduğu Libya vizesinin fotokopisi,
 - Eğer öğrenci 18 yaşını doldurmamış ise, Libya'ya seyahat edebilmesi için anne ve babadan alınan izin kağıdı,
 - Aile içerisinde şirket sahibi veya bordrolu çalışanlar var ise yukarıda belirtilen belgelerin tümü eklenmeli,
 - Seyahat süresini içine alan 30.000 E teminatlı seyahat sağlık sigortası,
 - Libya Konsolosluğu'nun vize bölümüne yazılmış olan dilekçe,

- Pasaport,
- Okuldan alınan yeni tarihli öğrenci belgesi gerekmektedir.

7.4 Emekli Olarak Libya Vizesi Almak İçin Gerekli olan Belgeler

- Pasaport,
- Seyahat süresini içine alan 30.000 E teminatlı seyahat sağlık sigortası,
- Banka hesap cüzdanının fotokopisi,
- Emeklilik cüzdanının fotokopisi,
- Libya Konsolosluğu'nun vize bölümüne yazılmış olan dilekçe,
- Gayremankul tapusu fotokopisi,
- 2 adet resim (beyaz fonlu ve yeni çekilmiş olması gerekli),
- Sağlık karnesinin fotokopisi gerekmektedir.

Raporun Hazırlanmasında Bize Önemli Bilgiler Ulaştıran;
Baytur İnşaat Taahhüt A.Ş. Ankara Temsilcisi ve Libya'daki Türk Müteahhitler Birliği
Genel Sekreteri ve Yönetim Kurulu Üyesi Orhan Eken
Mesa İnşaat A.Ş. Genel Müdür Yardımcısı ve İcra Kurulu Üyesi Orhan Paçacı
Metiş Holding Denetleme Kurulu Başkanı Halil Yılmaz
Yaşar Özkan Mühendislik ve Müteahhittik A.Ş. İnşaat Yönetim Kurulu Başkanı Yaşar Özkan
Şükranlarımızı Sunuyoruz.

KAYNAKLAR

Trablusgarb Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Libya Ülke Raporu 2004/2005

www.cia.gow.tr

INTES
TÜRKİYE İNŞAAT SANAYİCİLERİ
İŞVEREN SENDİKASI
(GENÇ YÖNETİCİLER GRUBU)

4. Cadde 84. Sokak No:3
Yıldız - Çankaya / ANKARA
Tel: 0.312. 441 43 50
441 43 72 • 441 32 89
Faks: 0.312. 441 36 43
www.intes.org.tr
e-mail: intes@intes.org.tr

Tasarım
www.reta.com.tr

Baskı
Desen Ofset A.Ş.

BU YAYIN ÜCRETSİZDİR
İNTES GENÇ YÖNETİCİ GAZETESİ'NİN
ŞUBAT 2006 10 UNCÜ SAYISININ
ÜCRETSİZ EKİDİR